

Vall Ferrera, «dolenta però no verinosa», Estერი de Cardós (1932-4); «herbota que es fa entre els blats» ribag. (Sopeira, *CongrLLCat.*, 426), i fins s'estén un poc més enllà del límit de les llengües: «*margallo*: cogula» a Fonz (*AORBB* II, 260). Hi ha alguna variant de més relleu: *maragal* a l'Alt Emp. («en els camps sembrats de blat», Coromines, a Llers, 1898), variant sens dubte secundària per una anaptixi bastant corrent, que *AlcM* recull també a Mall. i StaColQ. i que no s'ha usat literàriament (car és una distracció d'*AlcM* el posar amb minúscula en una cita de MASalvà el nom del gran poeta, cognom que prové d'això).

Fora del català s'estén el mateix nom per les terres d'Oc, on el mateix Mistral l'usà en les seves obres, *margai*, de vegades en diminutiu *margaioun*, però sempre traduint-se'l ell mateix per «ivraie»: «lou Diable --- au mes d'abriéu, sus lou *margai* / cerco li danso fouligaud» (*Nerto*, prol., v. 100 «sur l'ivraie verte»), «coume au fres(c) *margaioun* vesèn courre l'avé», *Mireio* v, 74.7; «à la fraîche ivraie nous voyons les brebis». No hi ha solució de continuïtat des del català, car el retrobem a Tolosa: «*margal*: plante, le ray-grass» (Visner) i en el llenguadocià oriental: «*margal*: herbe de pré --- le *rai-gras* des anglois; aussi la fausse ivraie; encore, une herbe à foin qui croît dans un champ après qu'on en a coupé le bled» (Sauvages): tot, etimològicament idèntic a la forma catalana: és *margalb* la forma bàsica, car *lb* es canvia en *ï* en el provençal del Roine, i es despalatalitza en fi de mot a la major part del Llenguadoc.

Ajuntant les dades de l'ALF (mapa 706, *ivraie*) amb les de Rolland (*Flore Pop. d. l. France*) i de Séguy (*Noms Pop. des Plantes aux Pyr-Centr.*, 1953, § 555) es veu que la seva àrea s'estén des de Tolosa, per l'Érau i Gard, fins els depts. de Bouches-du-Rh., Var i Vauclusa, i arriba a ultrapassar la isoglossa *ga/ja* pels Cevennes on ja hi ha formes en *-j-*; ja no es pot dir que sigui gascó, car segons Séguy a Comenge, on es registra només a la Barossa vora la Garona superior, seria importat, cosa no evident si bé compta amb el savi judici de Séguy. De tota manera és possible que hi vagi haver extensió, menys densa però més ampla, en diversos sentits, com sigui que reapareix isoladament, per una banda vora el Cantàbric, a l'alta Montaña santanderina: *margaja* «planta leguminosa parecida a la neguilla», «la misma neguilla» (mala herba dels cereals, ni que no sigui ben bé el margall), *Bol. AcadEsp.* xxv, 390; i a l'extrem oposat, en un tros central del dept. de Savoie (*mardzel*, ALF) i a l'extrem Sud del mateix dept. (*marjhal*, Dict. de Constantine-Désormeaux).

De l'etimologia a penes se n'ha ocupat ningú (manca en Diez, Meyer-Lübke, Ronjat *GrIst.* etc.). Si no és en forma poc seriosa: ho és ben poc dir que és «pre-indoeuropeu», com fa JHubschmid (sense d'estar-se de posar-hi un bell *MARGALIO-!, *Pyr-wörter vorr. Urspr.*, 39), car és anar a la lleugera emetre tals «dic-tàmens» sense poder citar almenys algun suposat parent en llengües no-indoeuropees, de Bascònia, Àfrica etc. Sens dubte un origen pre-romà és sempre una

possibilitat a deixar oberta, indoeuropeu o no.

Encara sembla més atenedible encomanar-se a una arrel existent en índic i en balto-eslau (amb ecos gr. i germ.): letó *mirgas* 'aparició o ullada brusca' («plūtliches Hervorblinken»), *miřdzēt* 'llustrejar, lluir feblement', lit. *mirgėti* 'brillar, pampalluguejar', *mārguoti* 'brillar de virolaines', *mārgas* 'bigarrat', rus *morgati* 'parpellejar, guinyar';² d'altra banda scr. *mrgayā* 'caça', *mrgāyati* 'ell caça', *mrgayīb* 'caçador', *mrgāb* 'gasela' (pel color?) (que Pok., *IEW*, 734, judica com a nom de color MERGW- indoeur., el qual, des d'això, hauria passat a 'lluir' etc.). Semànticament potser trobaríem algun llunyà enllaç, a base dels llucs del margall (cf. cat. *lluc* de *llucar* 'mirar', 'treure el cap') o a base de la idea de 'percaçar' o perseguir la mala herba. Val a dir que ho hem anat a buscar ben lluny, si no pel costat geogràfic (recordem les afinitats sorotàptiques) almenys amb una semàntica força fictícia. Jo no hi insistiria.

Però encara hi ha menys agafador pel costat meridional, per més que un nom en *ma-* més tres consonants sempre faci pensar en l'àrab. Els noms de tals herbes allà són ben diferents (*ziwān* o *ziwāl* «loliu, zizania», *RMa.* «vallico» *zegiēn* *PALc.*; *adōqa*; *dāyāla*; *šacīra* «hordeum», *burtāla* «avena»); fitònims que vagament s'hi acosten pel costat fonètic són, en canvi, de plantes diferentíssimes (*māraqa* o *māriqa* 'espècie de xufra', Dozy, *Suppl.* II, 584a). Els cat. *bargalló* 'palma nana', i *BARBALLÓ* 'espígol' (V. aquest article per a tots dos), també són enterament remots des del punt de vista botànic, per més que *bargallons* s'hagi convertit modernament en *margallons*. Una altra homonímia, absolutament inconciliable pel costat semàntic, hi ha amb el gall.-port. antic *vargallon* 'diafragma' i 'dic, presa' (Mettmann, *RFgn.* 1962, 58; *ASNSL* cxxxix, 99). I tampoc no ens donaria cap base semàntica el grup del cèltic MARGĪLA 'marga' i derivats (Jud, *ARom.* VI, 209).

En canvi és versemblant que tingui raó Séguy (*l. c.*) en suggerir que es derivi del verb *amargar*, ll. vg. AMARICARE. Els grans de margall i altres males herbes donen mal gust a la farina si se n'hi barregen; justament el fet que a la Montaña designi la «neguilla» (la «mala niella destructiva del blat», F. de Malla, S. xv, cf. el fr. *ivraie* = EBRIACUS, -A, cast. *emborrachacabras*) sembla revelar que el nom en si designava l'ingredient amargant, car la niella també li fa malbé el gust i fins és més o menys tòxica.

Ara bé, la forma *amargall* no és hipotètica. De fet una variant amb *a-* del nom del margall apareix en molts punts del Baix Llengd. almenys: «*amargāl* m. ivraie vivace, ray-grass, plante fourragère» a Pezenàs (Mázuc), *amargalb* a Lezinhan (Anglade), i aquesta és, encara, la forma que emprava el felibre Jan Laurés, de Vilanova de Beziers: «que las cledos ['closes de pastura'] / am de bledos, / d'*amargal*, de lachissous, / de countun siogon farcidos» (*TdF*, s. v. *lachassoun*). Però en català mateix també tenim aquesta variant: *AlcM* en la seva 2.^a ed. l'assenyala a Mall., Men. i Ross.; i MrnAguiló, que tan bé podia saber-ho puix que vivia a St. Joan Despí, ja recollí «*amargay*: planta